

رہایی از
تکبّر پنهان

علی رضا پناهیان

■ فهرست مطالب

۹	یادداشت ناشر
۱۱	پیشگفتار
۱۵	عیوب پنهان
۱۷	پنهان بودن برخی از صفات خوب و بد در انسان
۲۱	اهمیت پنهان بودن صفات و گرایش‌ها
۲۵	ارزش آگاهی از عیوب خویشتن
۳۱	زشتی خبر نداشتن از عیوب خود
۳۵	علت برخی از ابتلایات و امتحانات
۳۹	برخی از دلایل مخفی ماندن عیوب
۴۳	راه‌های شناختن عیوب پنهان
۴۹	یک نمونه از عیوب پنهان: بی‌رحمی
۵۳	نمونه دیگر از عیوب پنهان: حسادت
۵۷	جیستی تکبیر
۵۹	معرفی تکبیر
۶۳	ریشه تکبیر در فطرت
۶۵	چگونه تمایل به بزرگ شدن انحراف پیدا می‌کند؟
۶۹	چه کسانی متکبّر می‌شوند؟
۷۵	اثار شرم تکبیر
۷۷	آثار معنوی تکبیر
۸۳	آثار اخروی تکبیر
۸۷	اثر تکبیر در عقل و فهم انسان
۹۳	آثار اجتماعی تکبیر

۹۷-

أنواع تكبير

۹۹

كم و زياد تكبير

۱۰۳

تكبير به خدا

۱۱۱

تكبير به خلق

۱۱۹

تكبير در برابر مقصومين (ع)

۱۲۷

تكبير نسبت به ولی فقيم

۱۳۵

تكبير به اوليائي خدا

۱۳۹

تكبير پنهان

۱۴۱

علل پنهان ماندن تكبير

۱۴۵

ظاهر تكبير پنهان

۱۵۱

رااههای جلوگیری از پنهان ماندن تكبير

۱۵۵

رادهای مبارزه با تكبير

۱۵۷

اقدامات عمومي

۱۶۱

بزرگوار شدن

۱۶۵

دعا و استغفار

۱۶۹

نماز

۱۷۵

ابراز ارادت به اهل بيت (ع)

۱۷۹

اسوهه ها

۱۸۱

سختى ها

۱۸۷

فهرست ها

۱۸۹

فهرست آيات

۱۹۳

فهرست روايات

۲۰۱

فهرست منابع

۲۰۵

فهرست تفصيلي

چرا به یک «عیب» می‌پردازیم، آیا بهتر نیست از «خوبی‌ها» سخن بگوییم؟ آیا رفع عیب از وجود انسان مهم‌تر از رسیدن به خوبیهای است؟ بله. چون وجود انسان سرشار از پاکی‌های فراوان است، ولی عیوبی که ما داریم مانع برگزاری خوبی‌ها و پاکی‌ها می‌شود. اگر عیوب روحی خود را کم کنیم خوبی‌هایمان رو خواهد آمد. شاید به همین دلیل است که امیر المؤمنین^(ع) فرموده‌اند: «اجتنابُ السَّيِّئَاتِ أولىٰ مِنْ اكْتِسَابِ الْحَسَنَاتِ؛ دوری کردن از بدی‌ها برتر از کسب خوبی‌هاست.^۱

باید به کسانی که دل نازک هستند و بیشتر دوست دارند در هوای گل و ببل اخلاقی و عرفانی تنفس کنند، و پرداختن به بدی‌ها را کمی بد می‌دانند، بگوییم که شما به قدر کافی آدم‌های خوبی

۱. غرر الحكم، حدیث ۳۵۱۴.

هستید، تنها کافی است کمی از بدی‌ها مراقبت کنید، آن گاه است که بهار می‌شود و شکوفه‌های خوبی‌های پنهان‌تان می‌شکند. به همین دلیل است که خوبان نازین و مقربان در گاه الهی، این قدر ما را از بدی‌ها هراس داده‌اند تا درخت وجودمان در آستانه بهار، حرس شود؛ و «ترزکیه» یعنی همین،

اما به کدام عیب بپردازیم؟ باید از میان تمام عیوب خود به عینی بپردازیم که هم «اولویت» داشته باشد. یعنی بودن و نبودنش خیلی برای ما فرق داشته باشد؛ بودنش خیلی خطرناک، و نبودنش خیلی ارزشمند باشد. و هم «عمومیت» داشته باشد. یعنی همه کم و بیش با آن در گیر باشند. و از همه مهم‌تر اینکه پنهان‌تر باشد، کمتر شناخته شده باشد و بیشتر نیاز به گفت‌وگو داشته باشد. به عبارتی دیگر، احتمال «ناشناسخته» بودن آن برای ما بیشتر باشد.

«تکبر» در مقایسه با صفات کلیدی و مهم دیگر نیز از ویزگی‌های خاصی برخوردار است. مثلاً صفتی مانند حسادت با همه اهمیت‌ش تنها در روابط بین انسان‌ها رخ می‌دهد. اما تکبر نه تنها بین انسان‌ها پیش می‌آید، بلکه نسبت به خداوند متعال، نسبت به حق و حتی نسبت به خود فرد هم قابل تحقق است، بنابراین دایره بسیار وسیع‌تری را شامل می‌شود.

اگر با این متن تا پایان همراه شوید، درخواهید یافت مهم‌ترین عیب را مورد مطالعه قرار داده‌اید که به فرموده امام صادق(ع) اگر انسان از این بلیه بزرگ نجات یابد، به کرامت بزرگی نائل آمده است: «من برعی من الکبر نال الکرامۃ؛ هر که از کبر میرا شود، به

کرامت و بزرگواری رسیده است.»^۱

همچنین تکبیر در مواجهه با رکن اساسی دین، یعنی ولایت، نقش ویژه‌ای را ایفا می‌کند که اهمیت پرداختن به آن را دوچندان می‌سازد. اگر ولایت پذیری رکن رکین دین است، موانع پیدا و پنهان آن از اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار می‌شود، ولی چون تکبیر معمولاً صفتی پنهانی است که به سادگی شناخته نمی‌شود و آدمها از اعتراف به آن طفه‌هی روند، مجبوریم ابتدا بحث مفصلی پیرامون صفات پنهان داشته باشیم. البته این بحث در موارد متعدد دیگری نیز کاربرد دارد. یعنی ممکن است صفات متعدد دیگری نیز در وجود ما پنهان باشند و ما با توجه به این بحث بتوانیم آنها را شناسایی کیم.

۱. تحف العقول، ج ۱۶، ص ۳۱۴.